

УДК 338. 45.021

DOI: 10.18524/2413-9998/2020.3(46).214356

Г. О. Соколюк,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, адміністрування та
готельно-ресторанної справи,
Хмельницький національний університет
вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, 29016
e-mail: sokoliukg@ukr.net

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

У роботі актуалізовано проблему виділення методологічних особливостей управління сталим розвитком соціально-економічних систем в умовах сучасних глобальних викликів. Проаналізовано еволюцію наукових поглядів на чинники і рушійні сили розвитку економічних систем і виділено серед них ті, що є методологічно релевантними для вирішення поставленого завдання. Аргументовано, що такими є теорія конкуренції, теорія обмежень, інституційна теорія і концепція зацікавлених груп. З урахуванням методологічних підходів цих теорій сформоване авторське визначення дефініції «соціально-економічна система». У світлі пріоритетів сталого розвитку відображено структурні властивості соціально-економічної системи як об'єкта управління. Зазначено, що таке структурування може сформувати методологічну основу управління структурною збалансованістю сталого розвитку соціально-економічних систем. Наведено авторське визначення сутності і цілей такого управління.

Ключові слова: структурна збалансованість сталого розвитку; мотивації стейкхолдерів; інституційні обмеження.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Впродовж останніх десятиліть значно поглибились соціально-економічні суперечності за ринки і ресурси між глобальними економічними гравцями. До того ж, стрімке розгортання пандемії COVID-19 поставило під сумнів раціональність існуючого глобального розподілу праці і актуалізувало проблему підтримання здатності суб'єктів господарювання і національних економік протистояти глобальним деструктивним процесам і забезпечувати необхідний рівень економічного зростання. Така здатність є результатом реалізації обґрунтованих і послідовних рішень стратегічного характеру, що здійснюються

на концептуально нових методологічних засадах і мають забезпечувати здатність національної економіки підтримувати динамічну рівновагу під час перманентних змін, гармонійно поєднуючи питання економічної ефективності, соціальної справедливості і збереження довкілля.

Аналіз останніх досліджень і публікації з означеної проблеми. Наукові погляди на формування моделей і механізмів управління розвитком соціально-економічних систем змінювались по мірі зміни парадигмальних основ економічної теорії у частині, яка стосується ключових чинників і рушійних сил у концепціях економічного зростання. На сьогодні у світовій науковій спільноті сформувався чітке розуміння того, що управління зростанням суспільств і економік має здійснюватися з урахуванням пріоритетів концепції сталого розвитку [1, 2, 3]. Тому у дослідженнях науковців значна увага приділяється питанням збереження довкілля і соціальної відповідальності. Це бачимо, наприклад, у ґрунтовній роботі Джеффри Д. Сакса, який розглядав цю проблему під кутом узгодження цілей місцевих та національних лідерів з пріоритетами сталого розвитку [4]; у багатокомпонентній роботі колективу вчених під керівництвом А. Головіної, які сформували науково-практичні рекомендації для управління соціально-економічними системами на різних рівнях управління в контексті виділених пріоритетів [5, С. 37-71]. Ключове питання при розробленні методологічних основ для формування механізмів управління згідно з цими пріоритетами – як їх узгодити із домінуванням економічних інтересів учасників ринкових відносин. Тобто, як структурно збалансувати пріоритети сталого розвитку і сформувати механізми їх реалізації на основі виділення і взаємоузгодження векторів відповідних рушійних сил. Наукові дискусії з цих питань ведуться багатьма вченими, наприклад [6, 7, 8, 9, 10]. Водночас, незважаючи на значний інтерес як вітчизняних, так і зарубіжних науковців до цієї проблеми, вона методологічно цілісно не окреслена і потребує подальших досліджень для системного бачення способів її вирішення і формування відповідного управлінського інструментарію.

Постановка завдання. Мета дослідження – проаналізувати еволюцію наукових поглядів на чинники і рушійні сили розвитку

суспільств і економік та виділити серед них ті, чия природа і методологічна релевантність дає змогу сформувати методологічну основу управління структурною збалансованістю сталого розвитку соціально-економічних систем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний етап суспільного розвитку характеризується значним динамізмом у розвитку споживчих потреб і ринків і, водночас, зростанням рівня глобалізації. В сукупності, це сформувало доволі стійкий тренд у виробництві та споживанні суспільних благ – масштабізацію обсягів споживання продуктів із коротким життєвим циклом. З одного боку, це сприяє розширеному відтворенню виробничих систем (для випуску все більшої кількості товарів), а з іншого – наносить шкоду довкіллю, збільшуючи масштаби ресурсоспоживання і забруднення природного середовища виробничими викидами і відходами. А перенесення розвиненими країнами екологічно шкідливих виробництв у треті країни (під гаслом створення додаткових робочих місць, а насправді – для максимізації власної вигоди через здешевлення продукції завдяки нижчій ціні ресурсів), де екологічне законодавство оперує значно нижчими нормативами забруднення, а соціальні стандарти майже не дотримуються, призвело до наростання гостроти політичних і соціально-економічних конфліктів у світовій економіці.

У цих конфліктах провідну роль стали відігравати ті соціальні групи, чіми інтересами нехтували впродовж усієї історії розвитку людства – пересічні громадяни, які виступали найманною робочою силою в процесах створення суспільних благ і які тривалий час розглядалися економічною теорією лише як один із виробничих факторів, ціну якого можна мінімізувати більшою мірою, ніж інших. Їх об'єднання (спершу спонтанні, а відтак і спроектовані) поступово стали відстоювати не тільки власні інтереси. Коло їх цілей значно розширилось (охоплюючи і умови проживання та стан довкілля), а сила впливу стала значно потужнішою і багатовекторною, примушуючи власників капіталу її враховувати та узгоджувати із своїми цілями.

Виокремлення важливості людської компоненти соціально-економічних систем як такої, що може чинити різновекторний

вплив на процеси їх розвитку (у статусі об'єктів і суб'єктів управління) і тим самим змінювати їх динаміку і результати, стало передумовою радикальної зміни парадигми теорії управління – від механістичної до органічної. Остання опиралась на фундамент біхевіоризму, який акцентував на мотиваційній складовій людської поведінки; перенесення цих висновків біхевіористів у площину економічних відносин стало однією із підвалин інституціональної економічної теорії, яка акцентувала на визначальній ролі суспільних інститутів у процесах економічного розвитку і закликала формувати їх, урівноважуючи інтереси різних економічних акторів [11, с. 260-272].

Деяку іншу позицію займали прихильники економічного неолібералізму (найбільш яскравими представниками якого є Ф. Хайєк [12] та Л. Мізес [13]). Серед чинників, що визначають поведінку економічних агентів, вони враховували лише їх економічний інтерес і здатність його відстоювати у конкурентній боротьбі з іншими учасниками ринку. Згідно їх бачення, домінування економічного інтересу проявляється як у відносинах всередині системи, так і у відносинах з зовнішніми гравцями. Неоліберали досі ратують за обмеження впливу держави на економічні процеси, пропагуючи спонтанний ринковий порядок. І розвиток вони розглядають як засіб динамізації реальних процесів у рівноважних моделях, які втратили цю динаміку у нових умовах.

Відстоюючи позиції індивідуалізму та суб'єктивізму економічних агентів, представники неолібералізму не вважають за доцільне додатково опікуватися вирішенням соціальних проблем, покладаючись на те, що в процесі обміну ресурсами і благами між економічними агентами ринок так урівноважує їх ціну, що це дає змогу суспільству мінімізувати причини виникнення соціальних проблем і мати достатньо економічних ресурсів для їх вирішення. Такий підхід концептуально акцентує увагу на управлінні мікроекономічними системами і їх розвиток розглядається через призму дії «невидимої руки ринку» – для посилення здатності конкурувати за ресурси і ринки.

Економічна «жорстокість» такого підходу до управління розвитком економік очевидна – вона ще більше поглиблює і без того

великий розрив між бідними і багатими (країнами і верствами населення). Можна стверджувати, що саме домінування економічних інтересів у неоліберальній моделі економічного зростання в останні десятиліття ХХ ст. і дотепер спричинило порушення рівноваги у екосистемі Землі, зумовило погіршення клімату і значні екологічні проблеми у багатьох країнах. Невідворотність цих процесів і їх наростаюча загроза для людства спонукала провідних науковців і політиків до пошуку концептуально нових моделей управління розвитком.

Таку модель було запропоновано у вигляді триєдиної платформи економічного зростання, яка охоплювала економічну, соціальну і екологічну складові. Узагальнене її формулювання у вигляді теоретичного концепту – теорії сталого розвитку – було зроблено всесвітніми саммітами ООН у 1992 р. в Ріо-де Жанейро та в 2002 р. в Йоханнесбурзі [14]. У ній розглядається і усебічно обґрунтовується ідея встановлення екологічних і соціальних обмежень на всіх рівнях управління економічними процесами при плануванні темпів і пропорцій економічного розвитку. Мова йде про оптимальний розподіл ресурсів між поколіннями, за якого майбутні покоління також могли б задовольняти свої потреби (як матеріальні, так і нематеріальні).

Реалізація такої концепції уже неможлива в межах неоліберальної економіки, імперативом якої є суто економічна вигода для чинних економічних агентів. Важливим елементом такої моделі виступають обмеження, які накладаються на економічних агентів для стримування їх кількісного зростання в інтересах майбутніх поколінь. Очевидна наявність прямих і обернених зв'язків між завданнями економічного зростання, соціального прогресу і збереження довкілля ставить питання про необхідність досягнення балансу між ними, тобто, визначення темпів економічного зростання з урахуванням факторів ресурсної обмеженості та екологічної безпечності. Тобто, можна стверджувати, що реалізація концепції сталого розвитку можлива лише за досягнення консенсусу між провідними економічними гравцями і представниками громадянського суспільства, які відстоюватимуть інтереси усього соціуму

(нинішнього і майбутніх поколінь) відповідної території (країни, регіону чи значно ширших міждержавних об'єднань). У світлі цього твердження доцільно розглядати і сутнісні властивості будь-якої соціально-економічної системи (як окремої підприємницької структури, так і регіональної або національної економіки (рис. 1).

Рисунок 1. Структурні властивості соціально-економічної системи у світлі пріоритетів сталого розвитку

Джерело: авторська розробка.

Згідно методологічної концепції теорії еволюції, існування відкритих економічних систем підпорядковується закономірностям розвитку природи – системи можуть функціонувати лише за своєчасного реагування на зовнішні виклики. На відміну від природних систем, в економічних це реагування (в ході якого здій-

снюються певні зміни – якісні чи кількісні) може бути не тільки реактивним, а й проактивним. Можливе і реагування несвоєчасне або навіть відсутність змін, якщо середовище господарювання відносно стабільне або ж суб'єкт управління невірно розпізнає його сигнали. І в кожному разі швидкість реагування чи дій на випередження залежить від якості соціальної складової таких систем, яка визначально впливає на процеси відтворення параметрів функціонування системи у новому форматі.

Подане на рис. 1 структурування властивостей соціально-економічної системи ще раз підтверджує висновок, що вирішення завдань управління сталим розвитком потребує постійного узгодження інтересів зацікавлених сторін, в ході якого формуються спільні цілі. Виходячи з цього, у попередній роботі автором запропоновано розглядати соціально-економічну систему як «спроектовану суб'єктом управління відкриту, ієрархічно-структуровану й цілеспрямовану цілісність, що здатна еволюціонувати і підтримувати динамічну рівновагу в процесі досягнення поставлених цілей у мінливому зовнішньому оточенні завдяки досягненню балансу інтересів її учасників» [15].

Звідси *управління структурною збалансованістю розвитку* соціально-економічної системи запропоновано розглядати як динамічний процес формування оптимальних пропорцій її майбутнього стану, який визначається рівнодією векторів економічних та інших інтересів сукупності її акторів, узгодження позицій яких має відповідати пріоритетам сталого розвитку і конкурентоспроможності та відбуватися за принципами стейкхолдерської взаємодії і соціального діалогу.

Сучасними науковцями визнається методологічно обґрунтованим підхід до урівноважування інтересів економічних гравців, який опирається на концепцію зацікавлених груп (стейкхолдерів) [16]. Моделювання шляхів урівноважування інтересів зацікавлених груп здійснюється в межах теорії ігор – проблема може бути вирішена досягненням рівноваги Неша [17]. Однак такі моделі будуть дієздатними в конкретній «економічній грі» з відомими (визначеними) обмеженнями – як ресурсними, так і часовими.

Тобто, вони більше підходять для узгодження інтересів економічних гравців на мікрорівні, що є лише частковим випадком моделювання мотиваційної основи сталого розвитку соціально-економічних систем. Адже сталий розвиток є результатом реалізації обраної моделі поведінки багатьох суб'єктів прийняття рішень зі значною протяжністю в часі.

Необхідно також брати до уваги й те, що в умовах глобальних ринків управління розвитком має збільшувати конкурентоспроможність системи – як її економічну потугу, так і соціальну та екологічну привабливість, що розширює можливості залучення/створення нових ресурсів для економічного зростання.

Звідси, видається справедливим висловити припущення, що методологічною основою реалізації концепції сталого розвитку соціально-економічних систем має бути поєднання теорії конкуренції і теорії обмежень. В сукупності вони формуватимуть механізм управління розвитком, який вписуватиметься у методологічний конструкт еволюційної теорії. І якщо з конкуренцією питань не виникає – її закони діють на усіх економічних агентів в різних соціально-економічних контекстах, то обґрунтування способів та формування інструментарію обмежень потребує врахування багатьох чинників, які носять специфічний характер і можуть бути ефективними або неефективними для різних соціальних груп.

Згідно концепції сталого розвитку, у сукупності стейкхолдерів особливе місце мають займати «майбутні покоління». Відображати інтереси цієї групи стейкхолдерів можна лише умовно, керуючись критеріями соціального прогресу і збереження довкілля. Ця місія (відстоювання інтересів майбутніх поколінь) покладається на органи державного управління, що потребує створення відповідних регуляторів інституційного характеру. Виходячи з цього, авторська позиція полягає в тому, що моделювання мотиваційної основи управління сталим розвитком на базі концепції зацікавлених груп має здійснюватись з урахуванням принципових положень інституціональної економічної теорії – в частині, що стосується формалізації інституційних регуляторів економічної поведінки, які мають містити як каталізатори економічних і

соціальних процесів (стимули), так і їх інгібітори (антистимули), що вказувалось нами у [18]. Вони можуть розроблятися як на регіональному рівні (з урахуванням ресурсного потенціалу і пріоритетів розвитку конкретного регіону), так і на рівні національної економіки. Їх сукупність має формувати інституційну основу мотиваційного середовища сталого розвитку, стимулюючи розширення тих видів економічної діяльності, які використовують відновні ресурси і стримуючи масштабування тих економічних процесів, які є екологічно шкідливими.

Висновки та пропозиції. У роботі розглянуто еволюцію наукових поглядів на чинники і рушійні сили розвитку економічних систем і виділено теоретичні концепції, що є методологічно релевантними для вирішення поставленого завдання. Аргументовано, що такими є теорія конкуренції, теорія обмежень, інституційна теорія і концепція зацікавлених груп. З урахуванням методологічних підходів цих теорій сформоване авторське визначення дефініції «соціально-економічна система». У світлі пріоритетів сталого розвитку відображено структурні властивості соціально-економічної системи як об'єкта управління. Зазначено, що таке структурування може сформувати методологічну основу управління структурною збалансованістю сталого розвитку соціально-економічних систем. Виокремлено інституційний характер методів та інструментів узгодження позицій стейкхолдерів. Підкреслено, що досягнення структурної збалансованості слід розглядати в розрізі основних пріоритетів сталого розвитку і з позицій посилення конкурентоспроможності соціально-економічних систем. Формування кількісних і якісних критеріїв для оцінки структурної збалансованості сталого розвитку національної економіки і визначено предметом наступних досліджень.

Список використаної літератури

1. Преобразование нашего мира: Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года. Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН от 25 сентября 2015 года: веб-сайт. URL: <http://undocs.org/ru/A/RES/70/1> (дата звернення: 02.05.2020).
2. Социально-экологические принципы Всемирного банка. NW, Washington:

- World Bank, 2017. 121 с. : веб-сайт. URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/376931518802050637/Environmental-Social-Framework-Russian.pdf#page=29&zoom=80> (дата звернення: 02.05.2020).
3. Социально-экологические принципы операций ИПФ. СЭС4. Обеспечение безопасности и здоровья населения. NW, Washington: World Bank, 2018. 30 с. : веб-сайт. URL: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/433271548277287244/ESFGuidance-Note-4-Community-Health-and-Safety-Russian.pdf> (дата звернення: 02.05.2020).
 4. Kahn Matthew E. A review of the age of sustainable development by Jeffrey Sachs. *Journal of Economic Literature*. 2015. Vol. 53 № 3. Pp. 654-66. DOI:10.1257/jel.53.3.654
 5. Управление экономическими системами различного уровня: теория и практика: Научная монография / Под общ. редакцией Т. А. Головиной. Орел : Издательство Среднерусский институт управления – филиала РАНХиГС, 2019. 272 с.
 6. Siqi Yang, Wenwu Zhao, Yanxu Liu, Francesco Cherubini, Bojie Fu, Paulo Pereira Prioritizing sustainable development goals and linking them to ecosystem services: an expert's knowledge evaluation. *Geography and Sustainability*. 2020. DOI:10.1016/j.geosus.2020.09.004
 7. Pradhan P., Costa L., Rybski D., Lucht W., Kropp J. A systematic study of sustainable development goal (SDG) interactions. *Earth's Future*. 2017. № 5 (11). Pp. 1169-1179.
 8. Wood S., DeClerck F. Ecosystems and human well-being in the sustainable development goals. *Front. Ecol. Environ*, 2015. № 13 (3). Pp. 123. DOI:10.33108/sep2019.02.219
 9. Устойчивое развитие предприятия, региона, общества: инновационные подходы к обеспечению : монография / под общ. ред. д-ра экон. наук, профессора О. В. Прокопенко. Польша : «Drukarnia i Studio Graficzne Omnidium», 2014. 474 с.
 10. Андрушків Б., Владимир О., Кирич Н., Погайдак О., Гагалюк О. Гермінативний (сталій) розвиток суспільства, як компонента його культури і навпаки. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2019. Вип. 2. С. 219-234. DOI: 10.33108/sep2019.02.219
 11. История экономических учений: (современный этап): учебник / под общ. ред. А. Г. Худокормова. Москва : ИНФРА-М, 1998. 733 с.
 12. Хайек Ф. А. Индивидуализм и экономический порядок. Москва : Изограф, 2000. 256 с.
 13. Мизес Л. Человеческая деятельность: Трактат по экономической теории. Москва : ОАО НПО Экономика, 2000. 318с.
 14. Декларация Рио-де-Жанейро про окружающую среду и развитие от 14 июня 1992 года. Международное публичное право. Сборник документов. Т.2. Москва : БЕК, 1996. С. 135-138. Комісія ООН зі сталого розвитку : веб-сайт. URL: <http://www.un.org/russian/esa/desa/aboutus/dsd.html> (дата звернення: 05.05.2020).
 15. Соколюк Г. О. Діалектичний зв'язок категорій і атрибутів розвитку і конкурентоспроможності учасників глобального ринку. *Вісник Хмельницького*

національного університету. Економічні науки. 2019. № 2. С. 7-11.

16. Мирошниченко Ю. О., Бондар А. В. Модель взаємодії стейкхолдерів у реальному секторі економіки України в контексті КСВ. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. 2018. Вип. 5. С. 71-74.
17. Рівновага Неша. Вікіпедія : веб-сайт. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 05.05.2020).
18. Stadnyk V., Sokoliuk G., Goncharuk A., Matvijets O. Institutional Factors of Competitiveness and Development of the National Economy. *Atlantis Press. Advances in Economics, Business and Management Research*. 2019. Vol. 99. Pp. 376-398. DOI:10.2991/mdsmes-19.2019.71.

Стаття надійшла 18.06.2020 року

Г. О. Соколюк,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджмента,
адміністрування і гостинично-ресторанного дела,
Хмельницький національний університет
ул. Інститутська, 11, г. Хмельницький, 29016
e-mail: sokoliukg@ukr.net

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ КОНЦЕПЦИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

В работе актуализирована проблема выделения методологических особенностей управления устойчивым развитием социально-экономических систем в условиях современных глобальных вызовов. Проанализирована эволюция научных взглядов на факторы и движущие силы развития экономических систем и выделены среди них те, которые методологически релевантны для решения поставленной задачи. Аргументировано, что таковы теория конкуренции, теория ограничений, институциональная теория и концепция заинтересованных групп. С учетом методологических подходов этих теорий сформировано авторское определение дефиниции «социально-экономическая система». В свете приоритетов устойчивого развития отражены структурные свойства социально-экономической системы как объекта управления. Отмечено, что такое структурирование может сформировать методологическую основу управления структурной сбалансированностью устойчивого развития социально-экономических систем. Приведены авторское определение сущности и целей такого управления.

Ключевые слова: структурная сбалансированность устойчивого развития; мотивации стейкхолдеров; институциональные ограничения.

G. O. Sokoliuk,

Ph.D., Associate Professor,

Associate Professor of Management, Administration

and hotel and restaurant business department,

Khmelnytskyi National University

e-mail: sokoliukg@ukr.net

METHODOLOGICAL FEATURES OF THE SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS SUSTAINABLE DEVELOPMENT CONCEPT

The problem of the identification of the socio-economic systems sustainable development management methodological features under the modern global challenges has been actualized. The evolution of scientific views on the factors and driving forces of economic systems development has been analyzed and it has been highlighted among them those that are methodologically relevant for solving the problem. It has been argued that these are the competition theory, the constraints theory, institutional theory and the concept of stakeholders. Taking into account the methodological approaches of these theories, the author's definition of the "socio-economic system" has been formed. In the light of the sustainable development priorities, the structural properties of the socio-economic system as an object of management has been reflected. It has been noted that such structuring can form a methodological basis for managing the structural balance of socio-economic systems sustainable development. The author's definition of the essence and purposes of such management has been given.

Key words: structural balance of sustainable development; motivations of stakeholders; institutional constraints

References

1. Preobrazovanie nashogo mira: Povestka dnya v oblasti ustojchivogo razvitiya na period do 2030 goda. Rezolyuciya Generalnoi Assamblei OON ot 25 sentyabrya 2015 goda [Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. UN General Assembly resolution of 25 September 2015] Retrieved from <http://undocs.org/ru/A/RES/70/1> [in Russian].
2. Socialno-ekologicheskie principy Vsemirnogo banka (2017). [Socio-environmental principles of the World Bank] NW, Washington: World Bank. Retrieved from <http://pubdocs.worldbank.org/en/376931518802050637/Environmental-Social-Framework-Russian.pdf#page=29&zoom=80> [in Russian].
3. Socialno-ekologicheskie principy operacii IPF. SES4. Obespechenie bezopasnosti i zdorovia naseleniia (2018). [Socio-ecological principles of IAP operations. SES4. Ensuring the safety and health of the population.] NW, Washington: World Bank/ Retrieved from <http://documents1.worldbank.org/curated/en/433271548277287244/ESFGuidance-Note-4-Community-Health-and-Safety-Russian.pdf> [in Russian].

4. Kahn, Matthew E. (2015). A review of the age of sustainable development by Jeffrey Sachs". *Journal of Economic Literature*. 53, 3, 654-66. DOI:10.1257/jel.53.3.654
5. Golovinoi, T. A. (Eds.). (2019). Upravlenie ekonomicheskimi sistemami razlichnogo urovnia: teoriia i praktika: Nauchnaia monografiia [Management of economic systems at various levels: theory and practice: Scientific monograph]. Orel: Izdatelstvo Srednerusskii institut upravleniia – filiala RANHiGS [in Russian].
6. Siqi, Yang, Wenwu, Zhao, Yanxu, Liu, Francesco, Cherubini, Bojie, Fu & Paulo, Pereira (2020). Prioritizing sustainable development goals and linking them to ecosystem services: An expert's knowledge evaluation. *Geography and Sustainability*.
7. Pradhan, P., Costa, L., Rybski, D., Lucht, W., Kropp, J. (2017). A systematic study of Sustainable Development Goal (SDG) interactions. *Earth's Future*, 5 (11) pp. 1169-1179.
8. Wood, S., DeClerck, F. (2015). Ecosystems and human well-being in the Sustainable Development Goals. *Front. Ecol. Environ*, 13 (3) p. 123.
9. Prokopenko, O. V. (Eds.). (2014). Ustojchivoe razvitie predpriyatiya, regiona, obshchestva: innovacionnye podhody k obespecheniyu : monografiya [Sustainable development of an enterprise, region, society: innovative approaches to provision: monograph]. Polsha : «Drukarnia i Studio Graficzne Omnidium». [in Russian].
10. Andrushkiv, B., Vladymyr, O., Kyrych, N., Pohajdak, O. & Hahaliuk, O. (2019). Herminatyvnyi (stalyi) rozvytok suspilstva, yak komponenta yoho kultury i navpaky... [Germinative (sustainable) development of the society as a component of its culture and vice versa...]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava. – Socio-Economic Problems and the State*, 21, 2, pp. 219-234. [in Ukrainian]
11. Chodokormova, A. G. (Eds.). (1998). Istoriya ekonomicheskikh uchenii: (sovremennyi etap): uchebnik [History of economic studies: (modern stage): textbook]. Moskva: INFRA-M [in Russian].
12. Haiek, F. A. (2000). Individualizm i ekonomicheskii poriadok [Individualism and the economic order]. Moskva : Izograf. [in Russian].
13. Mizes, L. (2000). Chelovecheskaia deiatelnost: Traktat po ekonomicheskoi teorii. [Human Activity: A Treatise on Economic Theory]. Moskva : OAO NPO Ekonomika. [in Russian].
14. Deklaratsiia Rio-de-ZHaneiro pro okruzhaiushchuiu srediu i razvitie ot 14 iyunia 1992 goda. Mezhdunarodnoe publichnoe pravo. Sbornik dokumentov. [Rio de Janeiro Declaration on Environment and Development of June 14, 1992. International public law. Compilation doc] 2. 135-138. Moskva : BEK. *Komisiiia OON zi stalogo rozvittu* : Retrieved from <http://www.un.org/russian/esa/desa/aboutus/dsd.html>. [in Russian].
15. Sokoliuk, G. O. (2019). Dialektychnyi zviazok katehorii i atrybutiv rozvytku i konkurentospromozhnosti uchasnykiv hlobalnogo rynku. [The dialectical chain of categories and attributes of the global market participants development and competitiveness]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnogo universytetu. Ekonomichni nauky. – Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic sciences*, 2, pp. 7-11. [in Ukrainian]
16. Myroshnychenko, Yu. O. & Bondar, A. V. (2018). Model vzaiemodii steikkholderiv

- u realnomu sektori ekonomiky Ukrainy v konteksti KSV [Model of stakeholder interaction in the real sector of the Ukrainian economy in the context of CSR]. *Skhidna Yevropa: Ekonomika, biznes ta upravlinnia – Eastern Europe: Economics, Business and Management*, 5, pp. 71-74. [in Ukrainian]
17. Rivnovaha Nesha. [Nash's equilibrium]. *Vikipediia*. Retrieved from <https://ru.wikipedia.org/wiki/> [in Ukrainian]
 18. Stadnyk, V., Sokoliuk, G., Goncharuk, A. & Matviiets, O. (2019). Institutional factors of competitiveness and development of the national economy. *Atlantis Press. Advances in Economics, Business and Management Research*, 99, pp. 376-398.